

Hyvinvointialueet
Helsingin kaupunki
Hus-yhtymä
Ahvenanmaan maakuntahallinto

HYVINVOINTIALUEIDEN VARAUTUMINEN TILAPÄISTÄ SUOJELUA SAAVIEN HENKILÖIDEN MAHDOLLISUUTEEN HAKEA KOTIKUNTAA

Venäjän Ukrainaan kohdistuneen suurhyökkäyksen seurauksena Suomeen on saapunut yli 45 000 Ukrainasta sotaa paennutta henkilöä. EU päätti ottaa käyttöön tilapäistä suojelua koskevan direktiivin (2001/55/EY), jonka perusteella Suomi on myöntänyt kaikille Ukrainasta paenneille henkilöille oleskeluluvan tilapäisen suojelun perusteella ja sen perusteella ensimmäisen tilapäisen oleskeluluvan 4.3.2023 saakka. Voimassa olevan ulkomaalaislain 110 §:n mukaan tilapäistä suojelua saaville on mahdollista myöntää tilapäinen oleskelulupa enintään yhdeksi vuodeksi kerrallaan.

EU tekee tarvittaessa uusia päätöksiä tilapäisen suojelun direktiivin jatkamisesta ja on oletettavaa, että direktiiviä jatketaan, mihin Suomessa on varauduttu muun muassa ulkomaalaislain muutoksella. Laissa ulkomaalaislain väliaikaisesta muuttamisesta (1364/2022) lisättiin lakiin väliaikaisesti uusi 110a §, jonka mukaan tilapäisen suojelun perusteella Ukrainasta paenneille Suomessa myönnettävät oleskeluluvat ovat voimassa koko sen ajan, kuin tilapäinen suojelu Euroopan unionissa jatkuu. Lainmuutos koskee sekä ensimmäisten lupien pituutta, että jo myönnettyjen oleskelulupien ja niiden osoitukseksi annettujen oleskelulupakorttien voimassaolon jatkumista. Ensimmäinen oleskelulupa myönnetään suoraan suojelun koko voimassaoloajaksi. Jo oleskeluluvan saaneen henkilön ei myöskään tarvitse erikseen hakea oleskeluluvalleen jatkoa. Maahanmuuttovirasto antaa hakemuksesta oleskeluluvan jatkumisen osoittavan uuden oleskelulupakortin, jossa luvan ja kortin voimassaoloa koskevat merkinnät ovat ajan tasalla. Ulkomaalaislain väliaikainen muutos on tullut voimaan 19 päivänä tammikuuta 2023 ja on voimassa 4 päivään maaliskuuta 2025.

Kotikuntalain (201/1994) 4 §:n mukaan henkilö voi saada kotikunnan, jos hänellä on ulkomaalaislaissa tarkoitettu voimassa oleva vähintään yhden vuoden tilapäiseen oleskeluun oikeuttava lupa ja hänellä on lisäksi tarkoitus olosuhteet kokonaisuudessaan huomioon ottaen jäädä Suomeen vakinaisesti asumaan. Vakinaisuutta osoittavina seikkoina otetaan huomioon muun muassa, että henkilöllä on ollut tilapäinen asuinpaikka Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuoden ajan maahanmuuton jälkeen. Ukrainasta paenneiden tilapäisen suojelun piirissä olevien, yli vuoden Suomessa olleiden henkilöiden on siis mahdollista maaliskuusta 2023 alkaen hakea kotikuntaa. Kotikunnan saaminen tarkoittaa mm. sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten asumisen järjestämisvastuun siirtymistä vastaanottokeskuksilta hyvinvointialueille. Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta henkilöllä on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muilla kotikuntalaisilla. Järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueelle, kun kotikuntaa koskeva hakemus on ratkaistu. Henkilöllä, jolle on myönnetty kotikunta, on kuitenkin oikeus saada vastaanottopalveluita kohtuullinen aika (Vastaanottolaki).

Ohjaukskirjeen tarkoituksena on kiinnittää huomiota hyvinvointialueiden varautumiseen alueen väestöpohjan ja maahanmuuttajaväestön kasvuun. Tilanteeseen valmistautuminen on syytä aloittaa heti, koska maaliskuussa 2022 maahan tulleet tilapäisen suojelun piirissä olevat henkilöt voivat saada kotikunnan maaliskuusta 2023 alkaen vuoden asumisen perusteella ja valmistautuminen mahdollisine neuvotteluineen vie aikaa. Yksittäiset henkilöt tai perheet saattavat täyttää kotikuntalain mukaiset edellytykset jo aikaisemmin.

Kotikunnan määräytyminen

Kotikunta määräytyy henkilön omaan ilmoitukseen perustuen, kun hän on asunut Suomessa vähintään vuoden. Päätöksenteossa noudatetaan kokonaisharkintaa. Kotikuntaa haetaan Digi- ja väestötietovirastosta, joka ratkaisee asian hakemuksen perusteella.

Kotikuntalain 2 §:n mukaan henkilön kotikunta on em. laissa säädetyin poikkeuksin se kunta, jossa hän asuu. Vastasyntyneen lapsen kotikunta on se kunta, jossa hänen äidillään on kotikunta lapsen syntyessä. Jos henkilöllä on käytössään useampia asuntoja tai jos hänellä ei ole käytössään asuntoa lainkaan, hänen kotikuntansa on se kunta, jota hän perhesuhteidensa, toimeentulonsa tai muiden vastaavien seikkojen johdosta itse pitää kotikuntanaan ja johon hänellä on edellä mainittujen seikkojen perusteella kiintein yhteys. Jos henkilön omaa käsitystä kotikunnastaan ei ole voitu selvittää, hänen kotikuntansa on se kunta, johon hänellä on katsottava olevan kiintein yhteys asumisensa, perhesuhteidensa, toimeentulonsa ja muiden vastaavien seikkojen johdosta. Näin ollen kotikunnaksi voi määräytyä myös se kunta, jossa sijaitsee se vastaanottokeskus, jossa asiakas on kirjoilla.

On huomioitava, että Kansaneläkelaitoksen myöntämät etuudet eivät pääosin ole kytkettyjä kotikunnan saamiseen. Kelan etuudet on yleisesti kytketty vakinaiseen asumiseen tai työntekoon. Kela arvioi itsenäisesti, asuuko henkilö vakinaisesti Suomessa (Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa 16/2019).

Väestöpohjan kasvuun varautuminen

Huhtikuussa 2023 tilapäisen suojelun piirissä olevia henkilöitä, joilla oleskeluoikeus on kestänyt vuoden ja joilla on mahdollisuus rekisteröityä kunnan asukkaaksi, on yhteensä noin 13 000. Suurimmillaan kotikuntaa hakevien henkilöiden määrän arvioidaan olevan huhti-kesäkuussa. Kotikunnan hakeminen on vapaaehtoista, joten on oletettavaa, että kaikki tilapäistä suojelua saavat eivät sitä hae. Henkilöt ovat rekisteröityneet vastaanottokeskuksiin ympäri maata, mutta kotikuntaoikeuden saamisen jälkeen he voivat etsiä asuntoa mistä kunnasta tahansa.

Uusien kuntalaisten vastaanottaminen palveluiden piiriin sujuvasti edellyttää hyvinvointialueilta suunnittelua ja koordinaatiota, joka kattaa sekä palvelut että prosessit, joilla henkilöiden siirtymä vastaanottokeskusten vastuulta kotikunnan vastuulle sujuu mahdollisimman hyvin. Yhteistyö kuntien, järjestöjen, vastaanottokeskusten ja ELY-keskusten kanssa tukee kotoutumista, traumasta selviytymistä ja työllistymistä. Kuntien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on erityistä merkitystä mm. kotoutumista edistävien palveluiden järjestämisessä sekä silloin, kun perustetaan alaikäisten asumisyksiköitä alueelle.

Hyvinvointialueiden yhteistyö sen alueella olevien vastaanottokeskusten kanssa on olennaisen tärkeää. Vastaanottokeskukset järjestävät tilapäisen suojelun piirissä olevien henkilöiden sosiaali-

ja terveydenhuollon palvelut itse, ostamalla ne yksityisiltä palveluntuottajilta tai hyvinvointialueilta. Kotikunnan myötä järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueille.

Hyvinvointialueen ja vastaanottokeskusten välisissä neuvotteluissa tulisi huomioida **esimerkiksi** seuraavat seikat:

- miten tiedotetaan ja viestitään kotikunnan saaneille henkilöille siitä, miten hyvinvointialue toimii ja miten tulee toimia niissä tilanteissa, joissa tarvitsee palveluja. Tiedottamisessa on huomioitava sosiaalinen media (mm. ukrainalaisten suosima Telegram) ja kielelliset kysymykset.
- yhteistyökäytännöt asiakkuuksien siirrossa niiden henkilöiden osalta, jotka tarvitsevat katkeamattomia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja
- vastaanottokeskuksista hyvinvointialueen kuntiin niiden kotikuntalaisiksi siirtyvien henkilöiden arvioitu määrä
- alaikäisten määrä (ml. alaikäisenä ilman huoltajaa tulleet), kokonaistilanne ja palvelujen tarve
- vastaanottokeskusten yhteistyö kuntien kanssa asumisen järjestämisessä ja menettely niissä tilanteissa, joissa asunto ei järjesty ns. tavanomaisella menettelyllä tai asiakas on sosiaalihuoltolain mukaisen asumisen tuen tarpeessa
- hyvinvointialueelle muuttavien henkilöiden määrä ja arvioitu palvelutarve mukaan lukien tarve erityiselle tuelle, kuntoutukselle tai pitkäaikaissairauksien hoidolle
- ympärivuorokautista palvelua, hoitoa tai hoivaa tarvitsevien henkilöiden tämänhetkinen määrä, kokonaistilanne ja tämänhetkinen asumispaikka sekä vastaanottokeskusten palveluja tuottavien tahojen kanssa solmimat sopimukset (jotka mahdollisesti tulee ottaa huomioon)
- muut mahdolliset asiat, jotka liittyvät varautumiseen siihen, että uusien asukkaiden palvelut pystytään järjestämään

Asiakas- ja potilastietojen siirtämisessä vastaanottokeskuksista hyvinvointialueille ohjeistaa oman hallinnonalansa osalta Maahanmuuttovirasto. Sen laatima tietopyyntölomakepohja on hyvinvointialueiden käytettävissä niiden omien tietopyyntölomakkeiden ohella.

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan saapuneet tilapäistä suojelua saavat lapset ja nuoret

Lakia kotoutumisen edistämisestä (kotoutumislaki) on muutettu lailla 936/2022. Muutoksen seurauksena vastuu alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden, kotikunnan saaneiden lasten ja nuorten asumisen, hoivan ja huolenpidon järjestämisestä (esim. perheryhmäkodit) siirtyy 1.1.2023 alkaen hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille. Esityksen toimeenpano aiheuttaa muutoksia niihin kuntiin, joissa on perheryhmäkoteja. Kunnan on siirrettävä hyvinvointialueelle ELY-keskusten kanssa tekemänsä kotoutumislain 28 §:n mukaiset perheryhmäkoteja koskevat sopimukset sekä 52 §:ssä tarkoitetut korvauksen edellytyksenä olevat sopimukset. Hyvinvointialueen tulee varmistaa joustavat vastuun siirtymät yhteistyössä kuntien ja ELY-keskusten kanssa.

Vielä eduskuntakäsittelyssä olevassa hallituksen esityksessä laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 208/2022 vp) perheryhmäkotien toiminta muuttuisi sosiaalihuoltolain mukaiseksi sosiaalipalveluksi 1.1.2025 alkaen. Siihen saakka toiminta on kotoutumislain mukaista.

Kotoutumista edistävästä palveluista maksettava korvaus

Kotoutumislain mukaan Kehittämis- ja hallintokeskus korvaa kunnalle ja hyvinvointialueelle valtion talousarvion rajoissa kotoutumislaissa tarkoitettujen palveluiden järjestämisestä aiheutuvat kustannukset sen mukaan kuin mainitussa laissa säädetään. Korvausta maksettaisiin siitä alkaen, kun henkilölle, on rekisteröity ensimmäinen kotikuntalainen mukainen kotikunta väestötietojärjestelmään. Kotoutumislakia on muutettu lailla 936/2022, joka tulee voimaan 1.3.2023. Sen mukaan kotoutumislain mukaisia korvauksia maksetaan myös niistä tilapäistä suojelua saavista, joilla on kotikunta. Korvausten edellytyksenä on, että kunnalla on kunnan kotouttamisohjelma sekä ELY-keskuksen kanssa tehty sopimus kuntaan osoittamisesta ja kotoutumisen edistämisestä.

Valtion varoista maksetaan kotoutumislain hyvinvointialueelle ja Helsingin kaupungille laskennallista korvausta kotoutumisen edistämisestä annetun lain 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettua henkilön kotoutumista edistävien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisestä. Korvausta maksetaan kolmen vuoden ajan 44 §:n 3 tai 4 momentissa säädetystä ajankohdasta. Ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitettua pakolaiskiintiössä Suomeen otetusta henkilöstä laskennallista korvausta maksetaan kuitenkin neljän vuoden ajalta.

Kunnalle tai hyvinvointialueelle korvataan 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettulle henkilölle maksetusta toimeentulotuesta annetun lain tai toimeentulotuesta annetun lain soveltamisesta Ahvenanmaan maakunnassa annetun maakuntalain (Ålands författningssamling 66/1998) mukaisesta toimeentulotuesta aiheutuneet kustannukset enintään kolmen vuoden ajalta.

Valtion varoista maksetaan Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla laskennallista korvausta kotoutumisen edistämisestä annetun lain 45 §:ssä tarkoitettua toiminnan järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista.

Uma-tietojärjestelmän käyttöoikeudet

Kaikkien hyvinvointialueiden työntekijöiden, jotka työssään tarvitsevat maahanmuuttoviraston UMA-järjestelmää (mm. oleskelulupatietojen tarkistamiseen), tulee hakea sitä koskevia käyttöoikeuksia Maahanmuuttovirastosta. Nykyiset kuntaorganisaatioon liitetyt käyttöoikeudet eivät automaattisesti siirry hyvinvointialueorganisaatioon. Maahanmuuttovirasto ohjaa ja neuvoo UMA-käyttöoikeuksien hakemisessa.

Riittävien ja tarkoituksenmukaisten tulkkauspalvelujen järjestäminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen osalta on varmistuttava riittävien, tarkoituksenmukaisten ja monikanavaisten tulkkauspalvelujen saatavuudesta. Sujuvista tilauskäytännöistä sekä tilanteiden edellyttämästä erityisosaamisesta (esim. traumatulkkauksen) on hyvä huolehtia.

Lisätietoja antavat

erityisasiantuntija Henna Leppämäki (sosiaalihuolto), email etunimi.sukunimi@gov.fi
lakimies Marika Lahtivirta (terveydenhuolto), email. etunimi.sukunimi@gov.fi

Osastopäällikkö

Anna Cantell-Forsblom

Johtaja

Eveliina Pöyhönen

Lisätietoa asiasta:

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi HE 84/2022 vp, HE 135/2022 vp

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_208+2022.aspx

Laki ulkomaalaislain väliaikaisesta muuttamisesta <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20221364>

Miten ihmisten kotikunta jatkossa määräytyy?

<https://vm.fi/-/miten-ihmisten-kotikunta-jatkossa-maaraytyy>

The situation of Ukrainians in Finland who fled the war: Survey results.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164318>

Ukrainasta paenneiden terveyden ja hyvinvoinnin tukeminen

<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/ajankohtaista/ukrainasta-paenneiden-terveyden-ja-hyvinvoinnin-tukeminen>

THL maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus

<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus>

Vastaanottokeskukset ja paikkamäärät

<https://migri.fi/documents/5202425/58477354/2022-06-27.pdf/fdee6a02-8f40-a69a-2341-cbd3a7baa4eb/2022-06-27.pdf?t=1667479013270>

Jakelu

Hyvinvointialueet
Helsingin kaupunki
HUS-yhtymä
Ahvenanmaan maakuntahallinto
Valvira
Aluehallintovirastot
THL

Tiedoksi

Valtiosihteeri Mäkipää
Erityisavustaja Suominen
Valtiosihteeri Orjala
Erityisavustaja Sironen
Kansliapäällikkö Niemi
STM osastot
Kuntaliitto
Sosiaali- ja potilasasiamiehet